

اصول و مبانی برنامه‌ریزی
فضاهای شهری
(براساس تاثیرات الگوهای رفتاری)

www.ketab.ir

نویسندگان

دکتر غلامرضا لطیفی

دکتر نوید پاک‌نژاد

فهرست نویسی

سرشناسه	لطیفی، غلامرضا، ۱۳۳۹
عنوان و نام پدیدآوران	اسول و مبانی برنامه‌ریزی فضاهای شهری (براساس تأثیرات الگوهای رفتاری)/ نویسندگان غلامرضا لطیفی، نوید پاک‌نژاد
مشخصات نشر	تهران، رشد فرهنگ، ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری	۱۶۴ ص
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۲۰۵-۴۶۲-۵
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۵۳ - ۱۶۳
عنوان دیگر	معماری منظرشهری - ایران Urban landscape architecture -- Iran
موضوع	شهرسازی -- ایران -- طرح و برنامه‌ریزی City planning -- Iran -- Design
شناسه افزوده	پاک‌نژاد، نوید، ۱۳۶۹
رده‌بندی کنگره	SB۴۲۰/۵۵
رده‌بندی دیوئی	۷۱۲/۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۸۵۵۸۰۸۸
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فیا

این اثر مشمول قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸/۱۰/۱۱ است. فردی که تمام یا بخشی از این اثر را بدون اجازه ناشر، حروف چینی، چاپ، فتوکپی و انواع دیگر چاپ، عکس‌برداری، تبدیل به pdf، و به هر شکلی تکثیر، نشر، پخش و یا عرضه کند، در صورت آگاهی پدیدآورنده، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت و در هر صورت از نظر، اخلاقی، شرعی و قانونی غیرمجاز است.

استفاده علمی به شکل متعارف و با ذکر منبع مجاز است.

نام کتاب	:	اصول و مبانی برنامه‌ریزی فضاهای شهری (براساس تأثیرات الگوهای رفتاری)
نویسنده	:	دکتر غلامرضا لطیفی، دکتر نوید پاک‌نژاد
صفحه‌آرایی	:	انتشارات رشد فرهنگ
طراح جلد	:	مهندس ریحانه رحیمی
لینوگرافی، چاپ و صحافی	:	واصف
نوبت چاپ:	:	اول - پاییز ۱۴۰۰
شمارگان	:	۱۰۰۰ نسخه
بها	:	۷۵۰۰۰ تومان
قطع	:	وزیری

انتشارات رشد فرهنگ

فروش اینترنتی: roshdefarhang.ir

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۰۵-۴۶۲-۵

ISBN: 978-622-205-462-5

کلیه حقوق این اثر برای ناشر و مؤلف محفوظ است

آدرس: تهران، خیابان مرتضوی، بعد از تقاطع جیحون، پلاک ۷۰۶

Email: roshdefarhang@yahoo.com

عدم توجه به تأثیر محیط و کالبد بر رفتار مردم و فعالیت‌هایی که در آن محیط به وقوع می‌پیوندد از مسائلی است که پیامدهای فراوانی داشته است. از بین رفتن فضاهای عمومی موجود در شهر و عدم شکل‌گیری فضاهای عمومی در فضاهای طراحی شده‌ی جدید، کم‌رنگ شدن فعالیت‌های جمعی و اجتماعی در فضاهای مستعد در محله‌ها، تبدیل شدن خیابان‌ها و میدان‌ها به فضاهای رفت و آمد بدون هیچ توقف و مکث، استقبال بیشتر مردم از استفاده از وسایل حمل نقل شخصی به جای حمل و نقل عمومی یا پیاده روی در خیابان‌ها و میدان‌های اصلی یک محله و ناحیه تعدادی از پیامدهای این امر می‌باشد. تغییر و اصلاح کالبد محیط، مهم‌ترین ابزار شهرسازان برای سازگار کردن محیط با رفتارها یا تغییر در رفتارهای جاری است. هر تغییر جزئی در محیط می‌تواند منجر به شکل‌گیری رفتارهای جدید و حذف شدن برخی رفتارهای جاری شود.

تلاش این کتاب بر این است که تأثیرات سازمان فضایی و ارکان مختلف آن بر الگوهای رفتاری را شناسایی و تبیین کند. از آنجا که کیفیت کالبد و محیط بر فعالیت‌ها و رفتار استفاده‌کنندگان تأثیر گذار است تحلیل سازمان فضایی و لایه‌های گوناگون آن می‌تواند این تأثیرگذاری را بر الگوهای رفتاری به صورت دقیق و مشخص ارائه کند. در این پژوهش ضمن تبیین ساختار سازمان فضایی، رابطه محیط و کالبد با رفتار تشریح گردیده است.

مور معتقد است، "مردم نیازهای زیستی، هویتی، اجتماعی و فرهنگی دارند که در محیط بیان می‌شوند. علاوه بر رفع نیازهای انسانی، فضا با ما سخن می‌گوید؛ فضا بعد پنهان رفتار است و از طریق آن ما با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنیم" (Moore, 1979, 53). برای تبدیل محیط به فضای عمومی موفق که پاسخگوی نیازهای مردم باشد، شهرساز باید به معیارها و شرایطی که به نیازهای مردم پاسخ دهد دست یابد و تلاش کند با کمترین میزان تغییر و دخالت در کالبد محیط به هدف مورد نظر خود دست یابد.

این کتاب از شش فصل اصلی تشکیل شده است. در ابتدا مفاهیم و تعاریف اولیه مرتبط با موضوع مورد بحث تدوین و گردآوری شده است. سپس تبیین نظریات و چهارچوب نظری در حوزه رفتارشناسی در محیط بررسی و بعد چهارچوب نظری سازمان فضایی تبیین گردیده و در فصل چهارم سیر تجارب خارجی و داخلی در حوزه رفتارشناسی و روان‌شناسی محیط مورد بررسی قرار گرفته است.

از آنجا که پایه هر علمی روش شناخت آن است و اعتبار و ارزش قوانین هر علمی با روش شناختی است که در آن علم به کار می‌رود، در واقع روش پژوهش مجموعه‌ای از قواعد، ابزارها و راه‌های معتبر و نظام یافته‌ای برای واقعیت‌ها، کشف مجهولات و دستیابی به راه حل مشکلات است. بنابراین پژوهش از حیث روش اعتبار می‌یابد نه موضوع آن؛ روش، ابزار و نمونه یک پژوهش لازم و ملزوم یکدیگرند.

در پژوهش حاضر نیز، روش پژوهش و ابزارهای خاصی بکار گرفته می‌شود که در دو فصل پایانی به آن‌ها اشاره می‌شود. در راستای بررسی رابطه رفتار و محیط به روش‌ها و ابزاری چون نقشه‌برداری رفتاری به عنوان یکی از ارکان و خروجی‌های مشاهده پرداخته می‌شود. در انتها روش‌ها و ابزارهای مختلف تجزیه و تحلیل داده‌ها متناسب با داده‌های کسب شده معرفی و نحوه تحلیل داده‌ها در این ابزار بررسی گردیده است.

فهرست مطالب

۱۱	فصل یکم: تعاریف
۱۱	نیاز
۱۲	ادراک
۱۳	محیط
۱۵	معنا
۱۶	فرهنگ
۱۸	فعالیت
۱۸	رفتار
۱۹	اقسام رفتار
۱۹	الگو
۲۰	الگوهای رفتاری
۲۰	اقسام الگوهای رفتاری
۲۱	فرهنگ و الگوهای رفتاری
۲۳	فصل دوم: سیر نظریات در حوزه علوم رفتاری و روان‌شناسی محیط
۲۴	روان‌شناسی محیط
۲۵	روان‌شناسی سنتی (مرحله اول)
۲۵	روان‌شناسی محیط (مرحله دوم)
۲۷	دیدگاه جدید روان‌شناسی محیط (مرحله سوم)
۳۰	مکاتب روان‌شناسی محیط
۳۰	تئوری‌های محیط
۳۱	ادراک محیطی
۳۲	قرارگاه رفتاری
۳۳	شناسایی قرارگاه‌های رفتاری
۳۴	تأثیر قرارگاه بر رفتار

۳۵	اجزا و ویژگی‌های قرارگاه رفتاری.....
۳۵	الگوهای جاری رفتاری.....
۳۶	الگوی رفتاری و محیطی جاری.....
۳۶	همساخت.....
۳۷	قرارگاه رفتاری، یک واحد محیطی.....
۳۹	حریم قرارگاه‌ها یا مکان‌های رفتاری.....
۴۳	نظام‌های فعالیت.....
۴۶	سیر نظری تحلیل ارتباط میان کالبد و فعالیت.....
۴۹	فصل سوم: تبیین سازمان فضایی در سیر نظریات.....
۵۰	نظام کاربری زمین و فعالیت.....
۵۱	ترکیب و اختلاط کاربری‌ها.....
۵۴	توزیع فضایی کاربری‌ها.....
۵۴	فعالیت.....
۵۴	شبکه زیرساختی.....
۵۵	نظام حرکت و دسترسی.....
۵۵	مسیر پیاده.....
۵۶	مسیر دوچرخه.....
۵۷	انواع خیابان.....
۵۸	شبکه حمل و نقل عمومی.....
۵۸	پارکینگ.....
۵۹	نظام فرم کالبدی.....
۵۹	مورفولوژی شهری.....
۶۰	کاربری زمین.....
۶۰	ساختار ساختمانها.....
۶۰	الگوی قطعه بندی.....
۶۱	الگوی شبکه خیابان‌ها.....
۶۵	زون بندی فرم - محور به روش Transect Map طراحی شهری در مقیاس منطقه.....
۶۵	مفهوم زون بندی فرم محور در شهر.....
۶۶	نقش Transect Map در تبیین و ترسیم زون‌ها.....
۶۷	نظام منظر شهری.....
۶۸	نقش منظر شهری.....
۶۹	سیر تکامل مفهوم و نقش منظر شهری.....

۷۱	جایگاه منظر شهری در تعامل انسان - محیط
۷۲	منظر ذهنی شهر
۷۶	منظر ذهنی - ارزیابانه جک نسر
۷۷	منظر عینی شهر
۷۹	نظام فعالیت انسانی و فضاهای همگانی
۸۰	فضاهای همگانی
۸۳	قرارگاه‌های رفتاری
۸۴	کیفیت عرصه همگانی
۸۵	DETR (2000)
۸۵	محوطه سازی عرصه همگانی
۸۶	کفسازی "سخت" و محوطه آرای "نرم"
۸۶	محوطه آرای نرم
۸۷	ایمنی و امنیت محیطی
۸۸	کاهش جرائم از طریق طراحی محیطی
۹۱	امنیت و ایمنی
۹۳	فصل چهارم: مطالعه تجارب خارجی و داخلی در حوزه مطالعات رفتارشناسی
۹۳	کورت لوین - «اکولوژی روان شناختی»
۹۳	راجر بارکر و هربرت رایت - «روان شناسی اکولوژیک»
۹۵	کوبین لینچ - «بزرگ شدن در شهرها»
۹۸	رابرت ثیل - «اندازه‌گیری و شمارش فضا»
۹۹	پل گامپ، ردل و کانین - «راهنمای روان‌شناسی محیط»
۹۹	ادوارد هال - «کتاب بعد پنهان»
۹۹	رابرت سامر - «کتاب فضای شخصی: بنیان رفتاری طراحی»
۱۰۰	پروشانسکی، ایتلسن و ریولین - «روان‌شناسی محیط: انسان و محیط اجتماعی - کالبدی»
۱۰۰	اسکار نیومن - «فضای قابل دفاع»
۱۰۰	ایروین آلتمن - «محیط و رفتار اجتماعی»
۱۰۱	رابرت بیچل - «در میان گذاشتن رفتار»
۱۰۲	یان گل - «مطالعه فضاهای عمومی و زندگی عمومی»
۱۰۲	مطالعه فضای عمومی و زندگی عمومی شهر ادلاید (2002)
۱۰۷	بررسی الگوهای رفتاری در پهنه تاریخی استانبول، ترکیه - 2010
۱۱۲	جان لنگ - «کتاب آفرینش نظریه معماری»
۱۱۴	فرانسیس تیبالدز - «شهرسازی شهروندگرا»